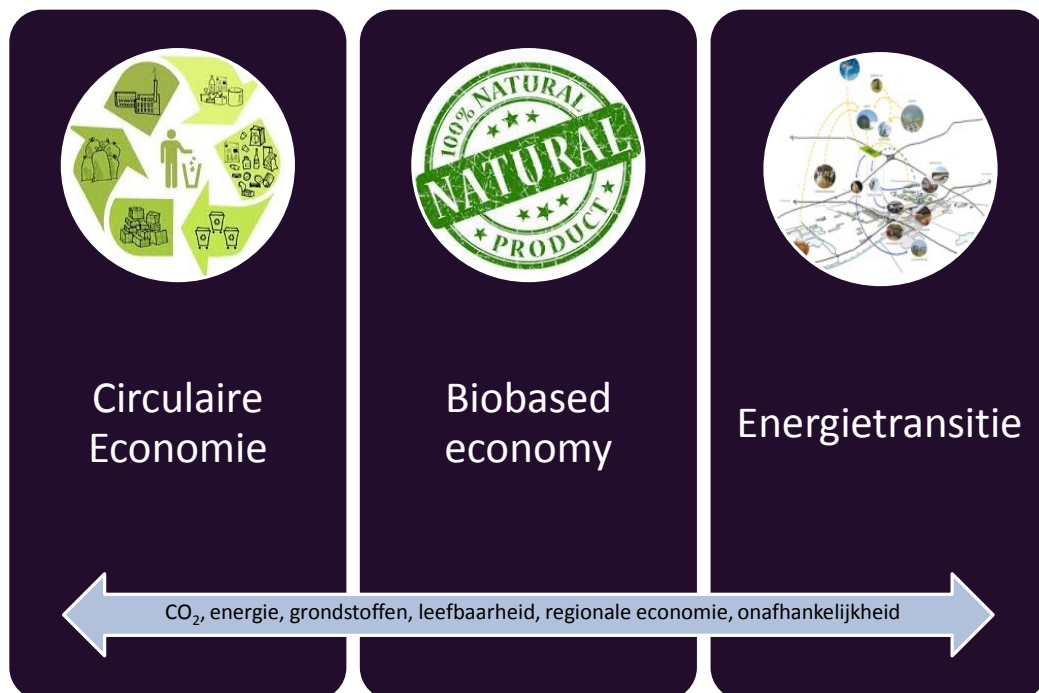

Startnotitie: Groene Groei in Rivierenland

Startnotitie Groene Groei Rivierenland

INHOUD

1. Doelstelling van de startnotitie	2
2. Groene Groei in Rivierenland: wat houdt dat in?.....	2
3. Waarom nu actie	3
4. De oplossing	3
5. Proces en tijdsplan	4
6. Financiële aspecten	7
7. Beoogd resultaat	7
8. SWOT-analyse.....	8

1. DOELSTELLING VAN DE STARTNOTITIE

De 10 portefeuillehouders milieu van de gemeenten, willen de regionale samenwerking op het thema duurzaamheid een structureel karakter geven. Reden hiervoor is dat er weinig gemeentelijke capaciteit voor duurzaamheid is en dat een regionale aanpak een meerwaarde biedt die complementair is aan lokaal beleid. Team O&O/projecten heeft daarom in opdracht van het Dagelijks Bestuur de voorliggende startnotitie 'Groene Groei Rivierenland' opgesteld. Deze notitie licht toe op welke duurzaamheidsthema's de regionale samenwerking zich zal richten, welke onderwerpen het eerste zullen worden opgepakt, welke inspanningen hiervoor nodig zijn en wat de relatie is met landelijke en provinciale ontwikkelingen.

2. GROENE GROEI IN RIVIERENLAND: WAT HOUDT DAT IN?

In een regionale economie die gericht is op groene groei vindt de inzet van grondstoffen en producten zo efficiënt mogelijk plaats en is er sprake van zo min mogelijk afval en een robuuste, duurzame energievoorziening. Hierbij zijn drie complementaire thema's van belang: energietransitie, circulaire economie en biobased economy. Alle drie leveren ze een onmisbare bijdrage aan de CO₂ doelstellingen die (inter)nationaal zijn vastgesteld, op basis van het in 2015 gesloten Klimaatakkoord in Parijs. Daarnaast richten deze thema's zich op het zo efficiënt mogelijk omgaan met steeds schaarser wordende materialen en grondstoffen. De thema's vloeien voort uit urgente maatschappelijke vraagstukken als klimaatverandering, de eindigheid van (fossiele) grondstoffen en afhankelijkheid van olieproducerende landen. Vraagstukken die stuk voor stuk vragen om oplossingsrichtingen en handelingsperspectief, ter behoud en verbetering van zowel de concurrentiepositie als de leefbaarheid. Deze oplossingsrichtingen moeten hun beslag vooral krijgen op lokaal en regionaal niveau. Dicht bij de bedrijven, inwoners, overheden en maatschappelijke organisaties die in hun rol als producent en consument de omslag naar een duurzamere economie vorm kunnen geven. Hiervoor is ruimte en vernieuwing nodig, zowel in fysiek opzicht als in financiering, regelgeving en samenwerkingsvormen. De regionale inzet op deze drie duurzaamheidsthema's leidt tot brede samenwerking tussen partners in de regio en versterking van lokaal beleid. Daarnaast wordt concreet invulling gegeven aan de opgave 'innovatie en duurzaamheid' voor de drie regionale speerpunten agribusiness, logistiek en economie en recreatie en toerisme.

Energietransitie: De overgang van het gebruik van fossiele brandstoffen voor de energievoorziening naar het gebruik van hernieuwbare energie uit bijvoorbeeld zon en wind.

Circulaire economie: De circulaire economie is een economisch systeem waarin herbruikbaarheid van producten en grondstoffen wordt gemaximaliseerd en waardeminderende wordt geminimaliseerd. Dit in tegenstelling tot het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.

Biobased economie: De Biobased Economy (BBE) is een economie die biomassa zo hoogwaardig mogelijk toepast voor de productie van materialen, chemicaliën, transportbrandstoffen en energie (elektriciteit en warmte).

3. WAAROM NU ACTIE

Regiocontract 1 juli 2016 beëindigd

De afgelopen jaren werkten de regiogemeenten in het kader van het Regiocontract gezamenlijk aan een uitvoeringsprogramma voor duurzame energie met als doel om 10% duurzame energie op te wekken in 2020.

Op basis van een subsidiekader werd een keur aan projecten financieel en/of inhoudelijk ondersteund. Het betrof projecten van marktpartijen, (semi)overheden, stichtingen, kennisinstellingen en burgerorganisaties. Er werden ook enkele regionale projecten uitgevoerd, waaronder de inkoopactie voor zonnepanelen voor particulieren en het regionaal energieconvenant voor het bedrijfsleven. Daarnaast kwam met een ondersteuningsbudget van de VNG in samenwerking met de regio's Arnhem en Nijmegen een regionaal energieloket tot stand dat particuliere woningeigenaren adviseert over energiebesparing en duurzame energie. Er wordt, op basis van beschikbare gegevens, in regio Rivierenland nu ongeveer 5,5% duurzame energie opgewekt. Dat is vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde. Een aantal grote projecten zal richting 2020 gerealiseerd worden, waaronder een aantal initiatieven voor zonneparken en windmolens. Naar verwachting stijgt het percentage duurzame energie in de regio daarmee tot 7% in 2020. Daarmee wordt de regionale doelstelling niet behaald en is blijvende inzet noodzakelijk. Op 1 juli 2016 liep het regiocontract af. Daarmee kwam ook een einde aan de financiering van de regionale coördinatie van het uitvoeringsprogramma.

Samenwerking van cruciaal belang voor realisatie en financiering duurzaamheidsambities

Het huidige aandeel duurzame energie in Rivierenland staat nog ver af van de klimaatafspraken die in 2015 in Parijs werden gemaakt. Voor circulaire economie en biobased economy zijn op Europees en landelijk niveau inmiddels ook forse ambities vastgelegd (Biomassa 2030 (december 2015) en Nederland Circulair in 2050 (september 2016)). Pittige ambities om de temperatuurstijging binnen de perken te houden, de afhankelijkheid van olieproducerende landen te verminderen en zuiniger om te gaan met eindige grondstoffen. Deze ambities kunnen gemeenten uit oogpunt van financiën en capaciteit onmogelijk alleen realiseren. Daarom is het noodzakelijk om in de regio de krachten van overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners te bundelen. Om samen werk te maken van duurzaamheid en er samen de vruchten van te plukken. Investeren in duurzaamheid brengt immers ook werkgelegenheid, innovatie en kostenbesparing met zich mee. Daarvoor is regionale samenwerking op basis van een stevig programma juist nu hard nodig.

4. DE OPLOSSING

Er moet een horizontale programmatische aanpak van energietransitie, circulaire economie en biobased economy komen. Met horizontaal wordt nadrukkelijk bedoeld dat dit in samenwerking plaats vindt met partners in en uit het gebied. Er is volgens het adviesrapport van het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (Expeditie Circulaire Economie, maart 2017) steeds meer sprake van een netwerksamenleving, waarin partijen

horizontaal met elkaar samenwerken. Daarnaast is de opgave te omvangrijk om deze als individuele organisaties op te pakken.

Als eerste stap wordt in 2017 een regionale energiestrategie opgesteld, onder aansturing van de regionale Stuurgroep Duurzaamheid. Deze regionale energiestrategie wordt opgesteld in samenwerking met (regionale) stakeholders, waaronder de gemeenten, medeoverheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en inwoners en levert inzicht en handelingsperspectief op lokaal en regionaal niveau. De regionale energiestrategie wordt uitgewerkt in een regionale samenwerkingsagenda en uitvoeringsprogramma's. Regio Rivierenland levert een trekker die, onder aansturing van de stuurgroep Duurzaamheid, zorgt dat partijen elkaar weten te vinden, met elkaar in gesprek gaan, samen tot actie overgaan en gezamenlijk middelen genereren.

Naast energiebesparing en duurzame energie leveren biomassa en circulaire economie een zeer belangrijke bijdrage aan de reductie van CO₂ uitstoot en daarmee de klimaatdoelstellingen. Daarnaast zijn ze mede bepalend voor de concurrentiekracht van bedrijven in de regio, door de afhankelijkheid van grondstoffen die in toenemende mate schaars worden, te verminderen. Qua thematiek zijn circulaire economie en biobased economy nog relatief onbekend en de urgentie ligt momenteel, mede vanwege het Gelders Energie Akkoord, vooral bij energietransitie.

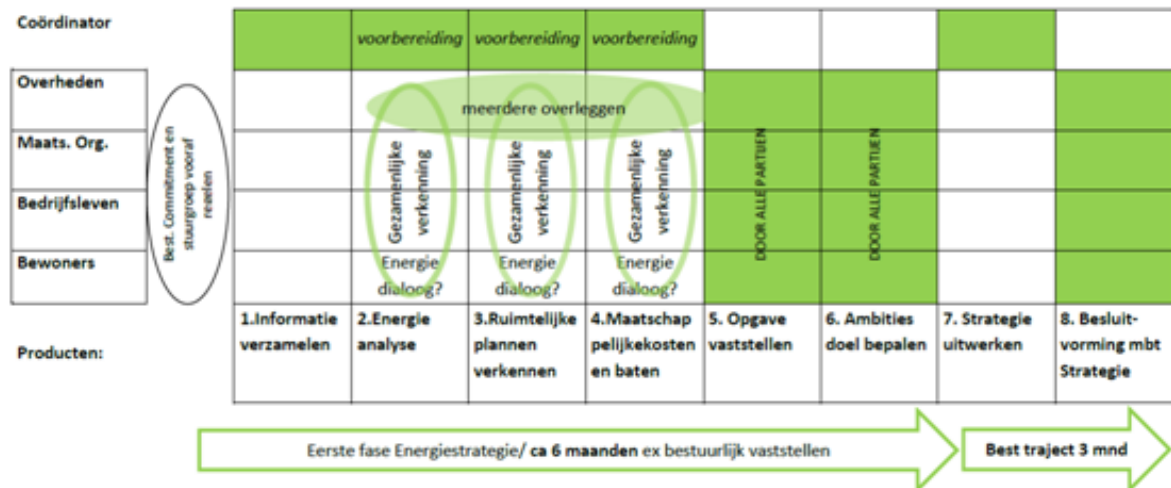
5. PROCES EN TIJDSPAD

2017

Regionale energiestrategie

Regio Rivierenland faciliteert in 2017 de totstandkoming van een regionale energiestrategie. Hiermee wordt in beeld gebracht hoeveel duurzame energie we kunnen opwekken in de regio en wat het energiebesparingpotentieel is. Dit doen we samen met de stakeholders uit de regio, waaronder de gemeenten, Waterschap Rivierenland, VNO-NCW, provincie Gelderland, netbeheerder Alliander, Omgevingsdienst Rivierenland, Gebiedscoöperatie Rivierenland, woningcorporaties en bedrijven(coöperaties).

Het proces om te komen tot een regionale energiestrategie ziet er als volgt uit (bron: VNG):

In de eerste fase van ongeveer 6 maanden wordt informatie verzameld over verbruik en toekomstige trends en een ruimtelijke verkenning naar kansen en belemmeringen uitgevoerd. Op basis hiervan wordt de opgave vastgesteld en de ambities bepaald. In de tweede fase volgt de uitwerking in een korte en lange termijn strategie en besluitvorming door betrokken partijen.

Voorafgaand aan de eerste fase wordt een verkenning uitgevoerd naar betrokken regionale stakeholders vanuit overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en bewoners. Partijen waar energie zit om samen op basis van de energiestrategie een uitvoeringsagenda op te stellen en uit te voeren. Deze betrokkenheid is van cruciaal belang, er is immers sprake van een gedeeld belang en een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Bij het opstellen van deze regionale energiestrategie wordt door meerdere partijen ondersteuning geboden. In het kader van het Gelders Energie Akkoord stelt Provincie Gelderland 1 dag per week een regionale accounthouder beschikbaar. Alliander biedt technische ondersteuning op het gebied van gegevensverzameling, vertaling van energietrends naar regionaal niveau en monitoring. Daarnaast wordt deelgenomen aan het landelijke lerend netwerk van momenteel 16 regio's die aan de slag zijn met een regionale energiestrategie. In dit netwerk zitten naast overheden ook netbeheerders, kennisorganisaties, energiebedrijven en milieuorganisaties.

Zaken waar actief op ingespeeld moet worden lopen tijdens het opstellen van de regionale energiestrategie in 2017 gewoon door. Bijvoorbeeld het regionale energieloket (Het Nieuwe Wonen Rivierenland), bestuurlijk/ambtelijke vertegenwoordiging van regiogemeenten binnen het Gelders Energie Akkoord, uitwerking van energiebesparing bij bedrijven in samenwerking met omgevingsdienst Rivierenland en

benutting van eventuele nieuwe (financierings)kansen voor gemeenten en het gebied. Hiermee wordt immers al mede invulling gegeven aan de realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen.

Biobased economy

In 2016 is een onderzoek uitgevoerd naar de beschikbaarheid en toepassingsmogelijkheden van biomassastromen in Rivierenland. Met inzet van biomassa kunnen fossiele grondstoffen worden vervangen. Bijvoorbeeld voor de productie van warmte, maar ook voor bouw- of verpakkingsmaterialen en duurzame brandstoffen. Een vijftal kansrijke opties zijn uitgewerkt tot een globale businesscase, met als doel (markt)partijen in de regio te informeren en te faciliteren bij de uitwerking en realisatie van deze cases. In 2017 zal hier een tweetal kennis- en netwerkbijeenkomsten worden georganiseerd voor (markt)partijen, in samenwerking met kennisinstellingen zoals Wageningen University & Research.

Circulaire Economie

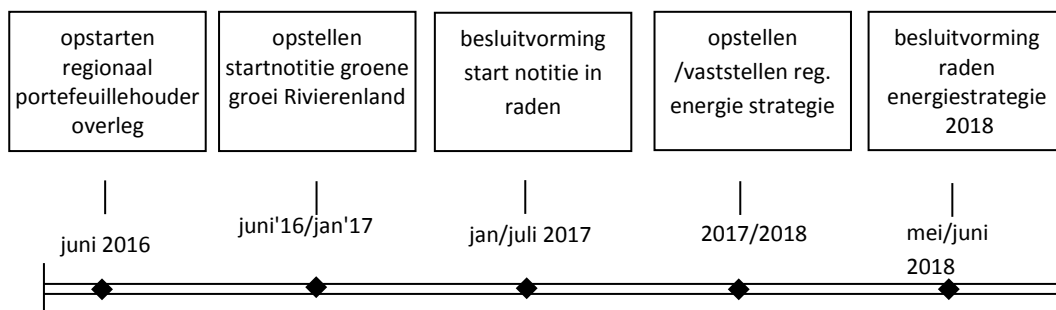
Diverse partijen, waaronder bedrijven, spelen al in op het principe dat grondstoffen zo lang mogelijk in gebruik kunnen blijven. Door het ontwerp van hun producten aan te passen, producten een tweede leven te geven, grondstoffen opnieuw te gebruiken en zo de hoeveelheid afval zo veel mogelijk te verminderen. In 2017 wordt uit de markt opgehaald waar de grootste kansen en uitdagingen in Rivierenland liggen.

Deze drie thema's geven tevens invulling aan de opgave 'innovatie en duurzaamheid' binnen de drie regionale speerpunten agribusiness, economie en logistiek en recreatie en toerisme.

2018 e.v.

Samenwerkingsagenda regionale energiestrategie Rivierenland

In 2018 wordt de regionale energiestrategie na vaststelling door de deelnemende organisaties in 2018 gezamenlijk uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. Deelnemende partijen vertalen deze voor hun eigen organisaties naar uitvoeringsprogramma's. Voor gemeenten ziet dit proces er als volgt uit:

Vervolgens stellen de portefeuillehouders milieu van de gemeenten jaarlijks een uitvoeringsplan vast met prioriteiten voor het betreffende jaar. In de voorbereiding van de evaluatie en het opstellen van de uitvoeringsplannen worden de vakambtenaren van de gemeenten betrokken en leveren inbreng. De portefeuillehouders milieu informeren de raden over de voortgang.

Plan van aanpak biobased economy en circulaire economie

De in 2017 opgedane kennis en ervaring rondom biobased economy en circulaire economie worden nader uitgewerkt in een plan van aanpak.

6. FINANCIËLE ASPECTEN

Voor het uitvoeren van deze startnotitie is personele inzet nodig en de kosten hiervan bedragen € 95.000. De benodigde capaciteit is beschikbaar binnen de personele formatie van Regio Rivierenland. Het betreft vaste formatie die voorheen vanuit het Regiocontract werd gefinancierd.

Financiering personele capaciteit in de begroting 2017

Als gevolg van de beëindiging van het Regiocontract per 1 juli 2016, is de financiering van de personele lasten deels weggevallen in de begroting. Door efficiënter werken, herverdeling van de taken tussen de medewerkers en tijdelijke voordelen bij de invulling van vacature's is het mogelijk om deze taak in 2017 volledig vanuit de begrotingsbudgetten van Regio Rivierenland te bekostigen. De gemeenten hoeven in 2017 geen extra lasten te dragen voor de uitvoering van deze startnotitie.

Financiering personele capaciteit in de meerjarenbegroting 2018-2021

We hebben het wegvallen van de financiering vanuit het Regiocontract voor een belangrijk deel structureel kunnen oplossen binnen de begroting van Regio Rivierenland. Van het totaal benodigde bedrag voor de uitvoering van deze startnotitie (€ 95.000) is inmiddels voor bijna 74% financiële dekking gevonden in de (meerjaren)begroting 2018. Bij de medio 2018 geplande besluitvorming omtrent de energiestrategie (zie onderdeel 5 Proces en tijdsplan) worden de gemeenteraden geïnformeerd over de financiële situatie op dat moment en wordt de gemeentelijke financiële bijdrage in de voorstellen voor de gemeenteraden meegenomen.

Het genereren van projectsubsidies

Door de regionale samenwerking en regiobrede betrokkenheid en inzet bij de uitvoering van deze startnotitie worden de kansen vergroot om van derden subsidies en overige projectbijdragen binnen te halen. Met gerichte inspanningen moeten we in staat zijn onze investeringen (deels) terug te verdienen.

7. BEOOGD RESULTAAT

Een regionale energiestrategie Rivierenland, die inzicht geeft in de bijdrage die de verschillende partners, waaronder de gemeenten met hun lokale klimaatbeleid, in Rivierenland kunnen leveren aan de realisatie van de landelijke klimaatdoelstellingen.

Een uitvoeringsagenda Energiestrategie Rivierenland, waarmee partners in de regio gezamenlijk uitvoering geven aan de regionale energiestrategie.

Een doorvertaling van deze uitvoeringsagenda naar gemeentelijke uitvoeringsprogramma's c.q. lokaal klimaatbeleid.

Een plan van aanpak op basis van (markt)behoeften ten aanzien van biobased economy en circulaire economie.

Concrete input ten behoeve van de opgave innovatie en duurzaamheid voor de drie regionale speerpunten.

8. SWOT-ANALYSE

Hieronder is een SWOT-analyse opgesteld waarin de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen worden benoemd.

<p>Sterktes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zowel gemeenten, provincie als regionale stakeholders pleiten voor regionale gebiedsgerichte samenwerking duurzaamheid • Sluit aan bij ambities Rijk, provincie en EU. Nu handelen betekent koppositie pakken • Concrete invulling van opgave duurzaamheid en innovatie regionale speerpunten • Slaat de brug tussen landelijke maatschappelijke opgaven en regionaal/lokaal beleid • Regionale energiestrategie biedt een basis voor bundeling van projecten en gezamenlijke financiering • Regionale energiestrategie biedt inzicht in en versterking van het samenspel tussen lokale en regionale inzet op energietransitie 	<p>Zwaktes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Circulaire economie en biobased economy is nog relatief onbekende materie. Focus ligt daarom nu vooral op duurzame energie en energiebesparing • Lange termijn werk, een omschakeling naar een duurzamere economie is niet van vandaag op morgen gerealiseerd • Nog geen volledig inzicht in belangen en energie stakeholders • Complex speelveld, veel partijen en gedeelde verantwoordelijkheden vereist een scherp en stevig programma
<p>Kansen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzetten op duurzaamheid biedt economische kansen en profilering Regio Rivierenland • Effectiever en efficiëntere benutting van reststromen (afval = grondstof) levert besparing op • Meer regie op financiering en kostenbesparing • Krachtenbundeling tussen de gemeenten • Concrete kans op financiële middelen vanuit Gelders Energie Akkoord, Provincie, Rijk en EU • Kennisinstellingen zien Rivierenland als proeftuin voor biobased economy en circulaire economie 	<p>Bedreigingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegengestelde belangen • Overheid heeft voorbeeldfunctie, waarmaken in de praktijk is van groot belang • Lange termijn visie, kans op afhaken partijen: focussen en aandacht vasthouden • Continuïteit van beleid is cruciaal voor draagvlak en vertrouwen (markt)partijen